

**OKULLARDA ŞİDDET VE ZORBALIĞIN
ÖNLENMESİ
ÖĞRETMEN EL KİTABI**

AKRAN ŞİDDETİ VE ZORBALIĞINA İLİŞKİN BİLİNMESİ GEREKENLER

Şiddetin Tanımı

Dünya Sağlık Örgütü şiddeti şöyle tanımlamaktadır:

“Şiddet, fiziksel ya da psikolojik gücün kişinin kendisine, bir gruba veya topluluğa karşı yöneltilen, yaralama, ölüm, psikolojik zarar, gelişim bozukluğu veya yoksun bırakmaya yol açacak veya açma olasılığı olan eylemlerin bilinçli olarak gerçekleştirilmesi veya bu eylemlerde bulunmakla tehdit edilmesidir.”

Okul Şiddeti

Okulun eğitim misyonunu ihlal eden, güven ortamını tehdit eden, okuldaki kişilerin can ve mallarını hedef alan her tür yıkıcı ve bozucu saldırganca eylemlerdir. Şiddetin bir ucunda bir öğrenciyi küçük düşürüp aşağılama gibi görece masum sayılabilecek eylemler, diğer ucunda ise ölümlerle sonuçlanabilecek eylemler yer alır.

Okul şiddeti fiziksel olarak saldırganca eylemlerde bulunmanın dışında, kaba davranmak, alay etmek, sataşmak, küçük düşürmek, aşağılamak, hakaret etmek gibi psikolojik boyutlu eylemleri, hatta haraç almak ve cinsel tecavüz gibi suç kapsamına giren yıkıcı eylemleri de kapsar.

Zorbalık

Temelde bir güç istismarı olan zorbalık olgusu okullarda çeşitli biçimlerde görülmektedir. Örneğin yöneticilerin öğretmenlere, öğretmenlerin öğrencilere, nadiren de olsa öğrencilerin öğretmenlere zorbalık yaptıkları gözlenmektedir. Ancak okullarda yaşanan en yaygın zorbalık biçimi öğrenciler arasında yaşanan ve akran zorbalığı olarak adlandırılan zorbalıktır.

Akran Zorbalığı

Okullarda öğrenciler arasında yaşanan bir diğer saldırganlık türü de akran zorbalığıdır.

Akran zorbalığı, bir ya da birden çok öğrencinin kendilerinden daha güçsüz öğrencileri kasıtlı ve sürekli olarak rahatsız etmesi ile sonuçlanan ve kurbanın kendisini koruyamayacak durumda olduğu bir saldırganlık türüdür.

Akran zorbalığı, tekme atma, tokat vurma, itme, çekme gibi fiziksel; sataşma, alay etme, dalga geçme, kızdırma, hoşla gitmeyen isim takma, küçük düşürücü sözler söyleme gibi sözel; dedikodu ve söylenti çıkarıp yayma, arkadaş grubundan dışlayarak yalnızlığa terk etme gibi dolaylı ya da para veya diğer eşyalarını zorla alma, almakla tehdit etme, eşyalarına zarar verme biçiminde de ortaya çıkabilmektedir.

Zorbalığın Ayırt Edici Özellikleri

- Zorbalık, bilinçli ve istençli olarak yapılan ve mağdura fiziksel, zihinsel, sosyal ya da psikolojik zarar verme amacı güden söz ve eylemlerdir.
- Zorbalığın belli bir süre tekrarlanma özelliği vardır. Ayda en az 2-3 kez herhangi bir zorbalık türüne uğrayanlara mağdur, ayda en az 2-3 kez zorba eylemlerde bulunanlara da zorba denir.
- Zorbaca davranışlara uğrayan mağdurların kendini koruyamayacak ve savunamayacak durumda olması söz konusudur.
- Zorbalar eylemlerini bireysel veya grupta yapabildikleri gibi, kurbanlar da bu eylemlerden bireysel ya da grup olarak zarar görebilmektedirler.
- Zorbalar, bu tür eylemlerinden dolayı genellikle kendilerine bazı menfaatler sağlarlar.
- Zorbalar, kurban ya da kurbanların acı çekmesinden genellikle haz duyarlar.

ŞİDDETİN TÜRLERİ

FİZİKSEL ŞİDDET

Fiziksel şiddet, karşıdaki kişinin canının yanmasına, yaralanmasına ya da ölümüne neden olan, kasıtlı olarak yapılan davranış ya da davranışlardır. Örnekler:

- Kulak çekme
- Oturacağı yere rahatsız edici bir cisim koyma
- Oyun alanını terk etmeye zorlama

- Isırma
- Omuz, dirsek, kafa atma, başını duvara veya sıraya vurma
- Tekme atma, çelme takma
- Herhangi bir cisimle (sopa, cetvel vb.) vurma
- Tokat atma, yumruk atma
- Kafaya vurma, enseye vurma
- Kesici aletlerle saldırma veya korkutma (bıçak, muşta, tornavida, maket bıçağı vb.)
- Ateşli ve patlayıcı silahlarla (tabanca, kuru sıkı vb.) saldırma ya da korkutma

SÖZEL ŞİDDET

Herhangi bir kişiye yönelik olarak sistemli bir biçimde yapılan, kişinin benliğini, psikolojik ve sosyal gelişimini, ruhsal bütünlüğünü etkileyen olumsuz yargılar, atıflar ya da sözel davranışlardır. En büyük özelliği sürekliliği olması ve tekrarlamasıdır. Örnekler:

- Bedensel özellikleriyle (boyu, kilosu, diş yapısı, saçı, ten rengi, vb.) alay etme
- Dış görünüşüyle (giysisi, gözlüğü, vb.) alay etme
- Konuşma tarzı, aksanı ya da şivesiyle alay etme
- Adı ya da soyadıyla dalga geçme
- Küçük düşürücü isimler (lakap) takma
- Küfür etme
- Kaba ve çirkin sözlerle (aptal, geri zekalı, ezik, vb.) hitap etme
- Sözel olarak tehdit etme

DIŞLAMA

Herhangi bir kişiyi yalnızlığa mahkum etme veya buna teşebbüste bulunma, etkinliklere davet etmeme, haber vermeme, yok sayma. Örnekler:

- Oyuna ve çeşitli etkinliklere almama
- Grup dışına iterek yalnızlığa terk etme
- Görmezden gelme, yok sayma (konuşmama, sorularına yanıt vermeme, vb.)
- Diğer öğrencilerin de konuşmasını ve arkadaşlık yapmasını engelleme

DEDİKODU YAYMA

Bir kişi hakkında kişinin bulunmadığı ortamlarda asılsız sözler söyleme, duyduğu zaman rahatsız olacağı şeyler söyleme. Örnekler:

- Arkadaşlarını kendisine karşı kışkırtarak aralarının bozulmasına çalışma
- Hakkında dedikodu yapma ve söylenti çıkarma
- İftira atma
- Hakkında çeşitli yerlere çirkin yazılar yazma
- Haksız yere şikâyet etme (öğretmene, müdüre, vb.)

EŞYALARINA ZARAR VERME

Bir kişinin özel eşyalarına kasıtlı olarak veya bile bile zarar verme. Örnekler:

- Eşyalarını ya da yiyeceklerini zorla alma
- Kantinden zorla bir şeyler ısmarlatma
- Para ya da eşyalarını çalma
- Eşyalarına kasıtlı olarak zarar verme (yırtma, kırma, atma, vb.)
- Defter ya da kitaplarını karalama ya da üzerlerine kötü şeyler yazma
- Baskıyla telefonuna kontör yükletme
- Ödünç alınan para ya da eşyayı geri vermeme

CİNSEL ŞİDDET

Bir kişinin, diğerk bir kişiyi kendi cinsel gereksinim ya da isteklerin doyumu için cinsel nesne olarak kullanması ya da kullanılmasına göz yumulmasıdır. Örnekler:

- Cinsel amaçlı dokunma
- Cinsel içerikli sözlerle sarkıntılık yapma
- Cinsel anlamı olan hareketler (el, kol, göz hareketi, vb.) yapma
- Cinsel konularda rahatsız edici konuşmalar yapma
- Cinsel çağrışımı olan sözcüklerle hitap etme
- Cinsel içerikli söylentiler çıkarma ve yayma
- Birinin giysilerini (etek, eşofman vb.) isteği dışında açma
- Birileri hakkında cinsel içerikli duvar yazıları yazma

ŞİDDETİN ÖĞRENCİLER ÜZERİNDEKİ OLUMSUZ ETKİLERİ

Şiddetin etkilerinden bazıları şunlardır:

- Düşük ya da zayıf benlik saygısı
- Kendine güvensizlik
- Diğerklerine güvenme ve sevme becerisinden yoksun olma
- Şiddet davranışlarının öğrenilmesi
- Öfke ve intikam duyguları
- Pasif ya da içe kapanma davranışları,
- Kaygı, korku
- Depresyon

- Uyku ve yeme bozuklukları
- Okul sorunları ve başarısızlık
- Madde bağımlılığı
- Evden ya da okuldan kaçma
- Kendini suçlama/ değersiz görme
- Fiziksel, ruhsal ve duygusal gelişimde gecikmeler
- İlişkilerin bozulması

ŞİDDET RİSKİ ALTINDA OLUP TEHLİKE SİNYALİ VEREN ÇOCUKLAR

Okullarımızda potansiyel olarak şiddet riski taşıyan çocukların fark edilmesi ve gerekli çalışmaların yapılması şiddet sorununu azaltabilir. Kuşkusuz potansiyel olarak şiddet sergileyebilecek nitelikler taşıyan çocukların mutlaka şiddete başvuracakları anlamı çıkarılmamalıdır. Ancak bu çocukların ilgi ve desteğe gereksinim duydukları açıktır. Bu nedenle yönetici, öğretmen, okul psikolojik danışmanı ve velilerin risk altındaki çocukların niteliklerini bilmelerinde yarar vardır. Perry (2001) aşağıdaki özelliklere sahip çocukların şiddete başvurma bakımından risk altında olduklarını belirtmektedir:

- Saldırgan ve tepkisel olanlar, dürtülerini kontrol edemeyenler
- Okulda sosyal etkinliklere katılmayıp, dışarıda kalanlar
- Derslerinde sorun yaşayan başarısız öğrenciler
- Parçalanmış ailelerden gelenler ve çocuğa nasıl davranması gerektiğini yeterince bilmeyen anne ya da babası olanlar
- Evde şiddete uğrayan ya da şiddete şahit olanlar
- Geçmişinde çocukluk istismarına uğrayanlar

ŞİDDET SİNYALİ VEREN ÇOCUKLARI FARKETME

Şiddete yol açabilecek her davranışı önceden yüzde yüz tahmin etmek olası değildir. Ancak risk altındaki çocuklar aslında sinyal verirler. Bu nedenle öğretmenler

çocuklardan gelen bu uyarı sinyallerine dikkat etmelidirler. Alarm veren çocukların özelliklerini tanımak, gerekli önlemlerin alınmasını kolaylaştırdığı gibi, ileride ortaya çıkabilecek olası daha büyük sorunların önünün alınmasını da sağlar. Bu sinyaller şöyle özetlenebilir:

Sosyal Çekilme ve Dışlanmışlık Duygusu: Bazı durumlarda yavaş yavaş başlayan ve sonunda zirve yapan sosyal dışlanma, yalnızlaşma ve geri çekilme davranışı sorun yaşamakta olan çocuğun önemli bir göstergesi olabilir.

Büyüme ve özellikle de ergenlik dönemlerinde pek çok gencin dışlanma ve reddedilme nedeniyle acı çektiği bilinmektedir. Sorunlu çocuklar sıkça ruhsal bakımdan sağlıklı olan akranları tarafından dışlanırlar. Saldırgan olmayan arkadaşları tarafından dışlanan bu çocuklar kendileri gibi saldırgan eğilimli çocukları ararlar. Bu durum onların saldırganlık eğilimlerini pekiştirme riskini de beraberinde getirir.

Şiddete Uğramış Olmak: Evde, çevrede ya da okulda fiziksel şiddete ya da cinsel tacize uğrayan çocukların kendilerine ya da diğer çocuklara şiddet uygulama riski vardır.

Duygusal Taciz: Arkadaşları ve aileleri tarafından sürekli olarak alaya alınan, kızdırılan, küçük düşürülen çocuklar sonunda sosyal çekilme içine girebilmektedirler. Bu durumdaki çocuklar desteklenmeyip, bu sorunları yaşamaya devam ettiklerinde uygun olmayan davranışlar sergileyebilmekte ve şiddete başvurabilmektedirler.

Şiddetin Yazı ve Resimlerde Dışa Vurulması: Çocukların yazdıkları yazı ve çizdikleri resimlerde şiddete yer vermeleri çoğu zaman zararsızdır. Ancak, bu yazı ve resimlerin belirli bir kişiye doğrudan yönelik olması ve bu durumun tekrarlanması çocuğun yaşadığı duygusal bir soruna işaret eder ve potansiyel şiddetin işareti sayılabilir. Bu nedenle bu işaretlerin ciddiye alınması, ancak yanlış yorumlama riskine karşı, değerlendirmeyi uzman kişilere bırakmak gerekir.

Kontrol Edilemeyen Öfke: Öfke doğal bir duygudur ve herkes tarafından zaman zaman yaşanır. Ancak bir genç çok sık öfkeleniyor ve kendisini rahatsız eden en ufak olaylarda bile aşırı öfke sergiliyorsa bu durum kendisine ya da diğerlerine karşı yönelebilecek potansiyel şiddetin göstergesi sayılabilir.

Yoğun Disiplin Sorunları: Öğrencinin evde ve okulda yaşadığı kronik davranışlar ve disiplin sorunları bu çocuğun duygusal ihtiyaçlarının karşılanamadığı anlamına gelir. Bu durumun devam etmesi halinde, çocuk potansiyel olarak şiddet kapsamına girebilecek davranışlar sergileyebilir.

Geçmişinde Şiddet ve Saldırganca Davranışların Olması: Geçmişlerinde saldırganca davranışlar ve şiddet sergilemiş olan öğrenciler desteklenmedikleri ve psikolojik yardım almadıkları sürece bu tür davranışlarına devam etme eğilimi gösterirler. Bu davranışlar, diğer insanlara olabileceği gibi, hayvanlara eziyet etme, okulun eşyalarına ve çevreye zarar verme ve hatta bilerek yangın çıkarma biçiminde de kendini gösterebilir. Geçmişte çeşitli ortamlarda ve durumlarda sıkça bu tür davranışlar sergileyen anti sosyal çocuklar risk grubu içinde yer alırlar.

Farklılıkları Kabullenememe ve Önyargılı Tutumlar: Farklı özellikleri bulunan birey ya da grupları kabul edemeyen, onlara önyargılı yaklaşan ve nefret eden çocuk ve gençler de potansiyel olarak şiddet riski taşırlar.

Ateşli Silahlara Sahip Olma, Taşıma ve Kullanma: Çocukların ve gençlerin yasal olmayan biçimde ateşli silahlara sahip olmaları, taşımaları ve kullanmaları şiddet riskini arttıran faktörlerdendir. Araştırmalar bu gençlerin aynı zamanda kurban olma olasılıklarının da yüksek olduğunu göstermektedir. Bu nedenle aileler çocuklarını denetlemeli, bu tür silahlara ulaşmalarını engellemelidirler. Özellikle de geçmişinde yoğun saldırganca davranışlar bulunan, çabuk sinirlenen ve diğer duygusal sorunları olan çocuk ve gençlerin ateşli ve diğer silahlara ulaşmamaları gerekir.

Tehdit Etmek: Kızgınlık anında herkes birilerini tehdit edebilir. Ancak birinin şiddetin türü ve niteliğini de ayrıntılı olarak belirten tehditlerde bulunması olası şiddetin en iyi yordayıcılarından biridir. Bu nedenle bu tür tehditler ciddiye alınmalıdır.

Şiddetin Yakın İşaretleri

Şiddetin yakın işaretleri, öğrencilerin kendilerine ya da bir başkasına potansiyel olarak zarar verecek tehlikeli davranışlara yakın olduklarını gösteren işaretlerdir. Bu nedenle bu tür yakın işaretleri daha ciddiye almak ve anında müdahale etmek gerekir.

Şiddetin yakın işaretleri genellikle tek başına ortaya çıkmaz. Tehlikeyi ortaya koyan bir çok işaret bir arada gözlenir. Bu işaretler genellikle açıkça görülebilen, süreklilik sergileyen, ciddi, öğrencilere, personele ya da diğer bireylere yönelik düşmanca davranışlar ya da tehditlerdir. Şiddetin yakın işaretleri genellikle birden çok okul personeli tarafından fark edildiği gibi gencin aile bireyleri tarafından da gözlenir. Aşağıdaki davranışları sergileyen öğrencilerin şiddetin yakın işaretlerine sahip oldukları söylenebilir:

- Arkadaşları ya da aile bireyleriyle fiziksel olarak ciddi boyutlarda kavga etmek.
- Eşyalara ciddi oranda zarar vermek
- Nedeni basit gibi görünen olaylar karşısında bile şiddetli biçimde öfkelenmek
- Ölümcül şiddet uygulayacağına ilişkin detayları belirtilen tehditler etmek
- Ateşli ve kesici silah ve diğer tehlikeli aletlere sahip olmak ve/veya bunları kullanmak
- Kendini yaralayacağına ya da intihar girişiminde bulunabileceğine ilişkin tehditlerde bulunmak.

Şiddete ilişkin uyarı işaretleri yakın bir tehlikeyi gösteriyor ise, yapılması gereken ilk ve en önemli şey güvenlik tedbirlerini almak ve hemen harekete geçmektir. Okul yöneticileri ve olası durumlarda emniyet güçleri hemen devreye girip müdahale ederken öğrencinin aşağıdaki özellikleri taşıyıp taşımadığını da hesaba katmalıdırlar:

- Öğrencinin şiddet uygulayacağına ilişkin zaman, yer ve uygulayacağı yöntemi ortaya koyan ayrıntılı bir planının olması
- Saldırgan bir geçmişinin olması
- Geçmişinde yaptığı tehditleri yerine getirmiş olması
- Üzerinde bıçak ya da silah olması
- Etrafındakileri bu silahları kullanmakla tehdit etmesi

ZORBALIĞA İLİŞKİN YANLIŞ ALGI, İNANÇ VE DÜŞÜNCELER

Zorbalığa ilişkin yanlış algı ve düşünceleri değiştirmeden zorbalık olgusuna ilişkin davranışları değiştirmek hemen hemen olanaksız gibidir. Okul yöneticileri, öğretmenler ve öğrenciler arasında gözlenen ve değiştirilmesi gereken yanlış algı, inanç ve düşüncelerden bazıları şunlardır:

Bizim Okulda Zorbalık Yoktur

Pek çok okul yöneticisi ve öğretmen, okullarında zorbalığın olmadığını dile getirmektedir. Oysa zorbalık dünyanın hemen hemen her okulunda yaşanmaktadır. Ancak bazı okullarda zorbalığın ortaya çıkmasını engelleme ve azaltma çalışmaları daha etkin bir biçimde yapılırken, diğerlerinde, sorun ciddiye alınmamakta, yok sayılmakta ve üstü örtülmektedir. Zorbalık olgusuyla etkin bir biçimde baş edebilmek için yöneticilerin sorunu ampirik araştırmalarla ortaya koymaktan kaçınmaması gerekir.

Öğrenciler Arasındaki Zorbalık Olayları Büyütülecek Kadar Ciddi Değildir

Gerek ülkemizde gerekse dünyanın pek çok ülkesinde yapılan araştırma bulguları zorbalık olaylarının ciddiye alınabilecek oranda olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin Norveç'te %10 Olweus (1993), A.B.D.'de %10 (Nansel, 2001), Kanada'da %21 (Bentley ve Li, 1995) olduğu, Portekiz'de %20 ile %22 arasında (Tomas de Almeida, 1999), İtalya'da %28 (ortaokul) ve %40 (ilkokul) olduğu (Genta ve ark.,1996) Yunanistan'da ise %15 ile %30 arasında değiştiği bulunmuştur (Kalliotis, 2000; Andreou, 2001; Pateraki, 2001).

Ülkemizde ise Pişkin (2003) tarafından ilköğretim öğrencileri arasında yapılan bir araştırmada haftada az bir kez fiziksel zorbalığa uğrayan öğrenci oranının %26, sözel zorbalığa uğrayan öğrenci oranının %34, dolaylı zorbalığa uğrayanların oranının %21 ve eşyalarına zarar verilen öğrenci oranının ise %11 olduğu bulunmuştur. Lise öğrencileri üzerinde Pişkin ve Ayas (2005) tarafından yapılan araştırmada ise yine haftada bir kez sözel zorbalığa uğrayan öğrenci oranının %12, sözel zorbalığa uğrayanların ise %7 olduğu saptanmıştır.

Yukarıda özetlenen araştırma bulguları, zorbalığa uğrayan öğrenci oranlarının hiç de küçümsenemeyecek boyutlarda olduğunu ortaya koymaktadır.

Zorbalık Büyüme ve Gelişmenin Doğal Bir Parçasıdır

Zorbalık; istismar, ayrımcılık, şiddet, aşağılama, fiziksel taciz, cinsel taciz gibi aynı kategoride olan söz ve eylemlerdir. Bireyin gelişimini olumsuz etkilemekle kalmaz hatta ciddi psikolojik travmalara bile neden olabilir. Zorbalığın öğrencilerde kaygı, kızgınlık ve çaresizlik duygularını arttığı, depresyon neden olduğu, çocukların okulu sevmemelerine, sıkça devamsızlık yapmalarına ve başarılarında düşüşe neden olduğu bilinmektedir. Ayrıca zorbalığa uğrayan öğrencilerin kendilerini değersiz hissetmelerine, bazen intihara kalkışmalarına neden olduğu, hatta çocukluk yıllarında yaşanan zorbaca davranışların etkisinin bazen yetişkinlikte bile devam ettiği bilinmektedir (Ma, Stewin ve Mah, 2001; Pişkin, 2002).

Bu nedenle “zorbalık büyüme ve gelişmenin doğal bir parçasıdır”, “zorbalığa uğrayan öğrencilerin yaşam güçlükleriyle baş etme becerisi gelişir”, “zorbalığa uğrayan öğrenciler belki bir süre acı çekerler ama yapılanlar zamanla unutulacağından pek de önemli değildir” biçimindeki görüşler doğru değildir. Çünkü insanlar acı çekerek değil, mutlu olarak büyüme ve gelişmeyi hak ederler.

Başkalarını Kızdırmak Bazen Eğlencelidir

Başkalarını rahatsız ederek, onların acı çekmesinden zevk almak normal sağlıklı bireylerin düşüncesi olamaz. Böyle düşünen ve davranan bireylerin empati becerisinin yeterince gelişmediği söylenebilir.

Zorbalık Yapıldığında Bunu Yetişkinlere Anlatmak İspyonculuktur

Bu felsefe zorbalık yapmayı alışkanlık haline getiren kimselerin yaydığı görüşlerdir. Zorba öğrenciler yaptıklarının yetişkinlere anlatılmasını istemezler. Böylece kendilerini güvenceye almak isterler. Dolayısıyla zorbalık yapan bir öğrenciyi yetişkinlere şikayet etmek ispiyonculuk değil, tam tersine yapılması gereken bir davranıştır. Benzeri biçimde “zorbalıktan şikâyet eden öğrenciler ana kuzusudur” ve “zorbalıktan şikayet edenler kırılğan kimselerdir” gibi zorba öğrencilerin yaydığı düşüncelerin ciddi bir temeli yoktur.

Birine Lakap Takmak Zorbalık Sayılmaz

Bir eylemin zorbalık olması için mutlaka fiziksel saldırı içermesi gerekmez. Bir öğrencinin hoşuna gitmeyen, onu inciten her türlü isim ve lakapla anılması onun sosyal ve kişilik gelişimini olumsuz etkileyeceğinden bir tür zorbalıktır.

Zorbaca Davranışlar Aslında Çocuklar Arasında Yapılan Masum Şakalardır

Zorbalığa uğrayan öğrencilerin bu tür söz ve eylemlerden ne kadar olumsuz etkilendikleri dikkate alındığında bu durum masum görülmemelidir. A.B.D.'de yapılan bir araştırmada öğrencilerin yaklaşık %7'sinin ayda en az bir kez zorba öğrencilerden korktukları için okula gitmedikleri saptanmıştır (Banks, 1997). Bir başka araştırmada zorbalığa uğrayan öğrencilerin %90'ının okul notlarında bir düşüşün yaşandığı bulunmuştur (Hazler, Hoover ve Oliver, 1992). Ülkemizde Pişkin (2003) tarafından ilköğretim öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada da kurbanların %79'unun bazı günler okula gelmekten korktukları, %36'sının okul sevgilerinin önemli oranda azaldığı bulunmuştur.

Zorbalığı masum görmek okulda yaşanan zorbaca söz ve eylemleri kabul edilebilir eylemler olarak görmek, dolayısıyla zorbalığı önleme konusunda atılması gereken adımları geciktirmek anlamına gelmektedir.

Zorbalık Yapanları Görmezden Gelirseniz Sizi Bırakırlar

Zorba öğrenciler kolay hedefler oldukları için genellikle pasif ve çekingen öğrencileri tercih ederler. Bu nedenle mağdur öğrencilere pasif ve edilgen tepkiler vermelerini önermek zorbalığı önlemede başvurulacak etkili bir strateji değildir.

Bir Zorba İle Baş Etmenin En İyi Yolu Onunla Kavga Etmek ve İntikam Almaktır

Bazı yetişkinler çocuklarına zorbalığa uğradıklarında dişe diş mücadele etmelerini, kavgadan çekinmemelerini önermekte, "biri sana saldırdığında sen de ona saldırmalı ve anlayacağı dilden karşılık vermelisin" biçiminde öğütlerde bulunmaktadır. Bir yanlışı başka bir yanlışı düzeltmeyeceğimize göre bu görüşe katılmak mümkün değildir.

Kurbanların Çoğu Zorbaları Kışkırttiklarından Zorbalığa Uğrar

Araştırma bulguları zorbalığa uğrayan mağdurların sadece küçük bir bölümünün kışkırtıcı olduğunu ortaya koymaktadır (Fitzgerald, 1999). Bu nedenle kurbanların çoğunu kışkırtıcılıkla suçlamak, “zorbalığa uğrayanlar mutlaka bunu hak edecek bir şeyler yapmışlardır” ya da “zorbalık yapıldığında zorba kadar kurban da suçludur” gibi görüşleri savunmak doğru değildir.

Bazı Öğrenciler Zorbalığı Hak Eder

Bazı öğrencilere yaptıkları eylemlerden dolayı yaptırım gerekebilir ancak bu durum hiç kimseye zorbalık yapılmasını haklı gösteremez.

Sadece Erkekler Zorbalık Yapar

Her ne kadar fiziksel zorbalık daha çok erkek öğrenciler arasında yaygın olsa da, kız öğrencilerin de zorbalık yaptığı bilinmektedir. Hatta pek çok araştırma bulgusu sözel zorbalık ile dışlama-yalnızlaştırma türü dolaylı zorbalıkların kız öğrenciler arasında oldukça yaygın olduğunu ortaya koymaktadır (Pateraki, 2001; Pişkin, 2003; Stevenson ve Smith, 1989).

Küçükken Zorbalık Yapanlar, Büyüyünce Olgunlaşırlar

Araştırma bulguları bu görüşün doğru olmadığını, okul yıllarında zorbaca eylemlerde bulunan öğrencilerin yetişkinlikte de yasal olarak suç sayılan eylemlere karıştıklarını ortaya koymaktadır. Örneğin Olweus (1993) 6. ve 9. Sınıf öğrencileri arasında zorba olduğu saptanan öğrencilerin %60'ının 24 yaşına gelene kadar en az bir kez, % 35-40'ünün ise en az üç kez bir suçtan dolayı mahkemelik olduğunu saptamıştır. Görülüyor ki zorbalığı okul yıllarında engelleyemezsek bu çocuklar yetişkin olduklarında da hem kendilerine hem de topluma zarar verip, yük olmaya devam edeceklerdir.

Zorbalığa Uğrayan Öğrenciler Yetişkinlerden Yardım İstememeli, Sorunu Kendi Başına Çözmelidir

Bu konudaki diğer bir yanlış inanış da, yetişkinlerin çocuklar arasındaki zorbalıklara müdahale etmemeleri gerektiği ve zorbalık yapanları öğretmen ya da idareye şikayet etmenin sorunu daha da büyüteceği biçimindedir. Oysa araştırma bulguları mağdur öğrencilerin genellikle daha güçsüz ve daha çekingen olduklarını ortaya koymaktadır

(Schuster, 1996; Slee ve Rigby, 1993). Bu çocuklardan sorunlarını sadece kendilerinin çözmelerini beklemek onları daha güçlü olan zorbaların merhametine bırakmak demektir. Bu nedenle bir yandan zayıf öğrencilerin kendi ayakları üzerinde durmalarına yardım ederken diğer yandan yetişkinlerin soruna el atmaları ve mağdurlara destek olmaları kaçınılmazdır.

ŞİDDET VE ZORBALIĞI ÖNLEMELİK İÇİN OKULDA NELER YAPILABİLİR?

Okullarda zorbalığı önlemek için bunu bir sorun olarak görmek, gerekli önlemleri almak ve uygulanabilecek müdahale programları geliştirmek gerekmektedir. Bu programları geliştirirken izlenebilecek stratejiler şöyle sıralanabilir:

1. Öğrencilere, öğretmenlere ve velilere okulda yaşanan zorbalık olaylarının yaygınlığı, zorbalığın sebepleri ve sonuçları hakkında doğru ve kapsamlı bilgiler verilmelidir.
2. Okulda zorbalık sorununun yaygınlığı saptanmalı, zorba ve kurban öğrencilerin zorbalığa ilişkin tutum ve inançlarının ne olduğu belirlenmelidir. Ek olarak öğrencilerin, okulda zorbalıkla ne ölçüde etkili mücadele edildiği konusundaki algıları ile ne tür önlemlerin alınması gerektiğine ilişkin düşünceleri belirlenmelidir.
3. Zorbalığa karşı duyarlılığı azaltan yanlış inançlar vardır: *Kavga etmek ve saldırganca davranmak, büyüme ve gelişmenin doğal bir parçasıdır; zorbalığa uğrayanlar belki bir süre acı çekerler ama bunu daha sonra unutacaklarından pek de büyütülecek bir şey değildir; başkalarını kızdırmak bazen eğlencelidir; bazı öğrenciler zorbalığı hak ederler; zorbalıktan şikayet eden öğrenciler ana kuzusudurlar; zorbalık yapanları görmezlikten gelerseniz sizi bırakırlar; zorbalık yapıldığında bunu yetişkinlere anlatmak ispiyonculuktur; bir zorbayla baş etmenin en iyi yolu onunla kavga etmek ve intikam almaktır vb.* Bu tür yaygın inançların doğru olmadığı başta öğrenciler ve öğretmenler olmak üzere tüm okul personeline anlatılmalı ve bu yanlış inançlar ortadan kaldırılmalıdır.

4. Türü ne olursa olsun okulda zorbaca eylemlerin kabul edilemez olduğu vurgulanmalı, bu sorunla etkin bir biçimde baş edebilmek için uygun politikalar geliştirilmelidir.
5. Zorbalıkla baş edebilmek için gerekli önlemleri de içeren okul kurallarının geliştirilmesi ve bu sürece öğrencilerin de katılması sağlanmalıdır.
6. Okul çevresinde ve okulda zorbalık eylemlerinin en sık yaşandığı yerlerde güvenlik için ek önlemler alınmalıdır. Özellikle nöbetçi öğretmenlerin bu bölgeleri sık sık kontrol etmesi sağlanmalıdır.
7. Okullarda zorbalık konusu, örneğin Hayat Bilgisi/Sosyal Bilgiler gibi derslerin programlarında yer almalı, hatta zaman zaman gizli müfredatın bir parçası olarak diğer derslerde de gündeme getirilmelidir.
8. Programlarda davranış kontrolü, kendi kendini denetleme stratejileri, kişilerarası sorun çözme becerileri, çatışma çözme becerileri, atılganlık eğitimi ve sosyal beceri eğitimi gibi konulara yer verilebilir. Koruyucu ve müdahale edici stratejileri bünyesinde birlikte barındıran bir programa tüm okul personelinin eğitimden geçirilerek katılmaları gerekir. Bu programlara sadece öğretmen ve yöneticiler değil, aynı zamanda bakıcılar, hizmetliler, kantin görevlileri ve servis araçlarının sürücüleri gibi diğer personelin de katılımı sağlanmalıdır.
9. Okul zorbalığı konusunda aileler bilinçlendirilmeli, müdahale sürecine anne ve babaların katılımı sağlanmalıdır. Okulda öğretmenlerin çocukla yaşadıkları sorunun benzerini anne-babaların da evde yaşadıkları ve genellikle evdeki kurbanın okulda zorba olduğu unutulmamalıdır. Dolayısıyla anne-babaların anne-baba eğitimine katılmaları, anne-baba olma ve çocuk yetiştirme becerilerini öğrenmeleri son derece önemlidir. Bu sebeple müdahale programları ev ile okul arasında koordineli bir biçimde yürütülmelidir.
10. Zorbalar ve kurbanları için gerektiğinde bireysel ya da grupla psikolojik danışma hizmeti sunulmalıdır. Bu hizmetlerin, saldırgan davranışların yerine daha uygun davranışları yerleştirecek becerilerin geliştirilmesi ya da kaçınma ve geri çekilme davranışlarının yerine daha medeni ölçüler içerisindeki atılgan davranışların

yerleştirilmesi üzerinde durulduğu zaman daha etkili sonuçlar verdiği unutulmamalıdır.

11. Sorununun gerçekçi bir resminin ortaya çıkması için zorbalık sorunları, yaşanan sorunlara karşı alınan önlemler ve elde edilen sonuçlar düzenli aralıklarla değerlendirilmeli, toplanan bilgiler öğretmen, yönetici, öğrenci ve velilerle paylaşılmalıdır. Bu süreçte zorbalılar ve kurbanlar saptanmalı ve müdahale programına alınmalıdır. Verilerin düzenli olarak öğretmen, öğrenci ve velilere iletilmemesi durumunda, bu kişilerin duyarlılığının ve müdahale programını destekleme güdülerinin azalabileceği unutulmamalıdır.

ÖĞRETMENLER NELER YAPABİLİRLER?

Öğretmenler öğrenciler arasında yaşanması olası zorbalık ve şiddet olaylarında kilit rol oynarlar. Ancak öğretmenlerin bu sorunla etkili bir biçimde baş edebilmeleri için zorba öğrencileri nasıl önleyeceklerini ve kurbanları nasıl korumaları gerektiğini bilmeleri ve bunu uygulayabilmeleri gerekir. Çünkü öğretmenler davranışları ile zorbalığı teşvik etme, zorbalığa izin verme ya da zorbalığı önleme potansiyeline sahiptirler. Aşağıda öğretmenlerin bu konuda yapabilecekleri maddeler halinde sıralanmıştır.

1. Okul yönetimini bilgilendirin

Okula bazı öğrencilerin ateşli veya kesici aletlerle geldiklerine ilişkin bir duyum aldığınızda veya şiddete davetiye çıkaracak tehlikeli bir durum sezdiğinizde bu durumu mümkün olan en kısa zamanda okul yönetimine bildirin.

2. Şiddete sıfır tolerans tanıyın

Türü ve gerekçesi ne olursa olsun hiçbir şekilde şiddete tolerans göstermemek.

3. Öğrencilerinizle birlikte uyulması gereken kuralları belirleyin

Şiddetle mücadeleyi kolaylaştırmak için şiddete asla izin vermeyen sınıf kurallarını belirleyin. Bu kuralların içine diğer öğrencilere kötü isimler takma ve başkalarını kızdırmanın da kabul edilemeyecek davranışlar arasında yer aldığını belirtin. İstenen ve istenmeyen davranışların net bir biçimde konulması önemlidir.

4. Kuralları öğrencilerle birlikte belirleyin

İstenen ve istenmeyen davranışların net bir biçimde tanımlanması önemlidir. Ancak daha önemlisi bu kuralları öğrencilerle birlikte belirlemek ve hatta sınıf panosunda ilan etmektir.

5. Ödül ve yaptırımları belirleyin

Belirlenen bir dizi kurala ek olarak, kurallara uyan öğrencilere ödül verin ve uymayan öğrencilere uygulanacak yaptırımları da belirleyin. Bu yaptırımların belirlenmesi bir anlamda öğrencileri kurallara uymaya zorlayacaktır. Bu nedenle sınıfta asılacak kurallar listesinin yanına yaptırımlar listesini de koymakta yarar vardır. Uyguladığı şiddet karşısında kendisine bir ceza verilmediğini gören zorba bir öğrenci yaptığı kötü davranışın ödüllendirildiği düşüncesine kapılabilir. Bu tür öğrencilere yönelik ilk yaptırımlardan biri, hemen özür dilemek ve yanlış davranışını telafi edecek bir şeyler yapmaya onu zorlamak olabilir.

6. Başkalarına saygılı olmayı teşvik edin

Öğrencilerinizin diğer öğrencilerden görmek istedikleri saygıyı kendilerinin de diğerlerine göstermesi gerektiğinin altını çizerek onları teşvik edin.

7. Güvenli bir sınıf ortamı yaratın

8. Öğrencilerinizin size olan güvenlerini koruyun

Öğrenciler şiddete uğradıklarında ya da şiddete tanıklık ettiklerinde, bu durumu öğretmenlerine anlatabilmeleri için öğretmenlerine güvenmeleri gerekir.

9. Uyarı işaretlerine karşı tetikte olun

Şiddet tehlikesi içinde olup tehlike sinyalleri veren öğrencilere yardım sunabilmeniz için öncelikle bu öğrencileri fark etmeniz gerekir. Bunun için de tehlike sinyali veren öğrencilerin belirleyici özelliklerini tanımanız gerekir. Tehlike sinyali veren öğrencilerin belirgin özellikleri bu el kitabında ayrıntılı olarak yer almaktadır.

10. Şiddet riskini azaltıcı okul politikalarına destek olun

Okulun şiddet karşıtı politikalarının uygulanmasına katkıda bulunarak sınıf içi ve dışı sorumluluklarınızı yerine getirin.

11. Şiddet karşıtı programlara destek olun

Okulda uygulanan şiddet karşıtı programın önemine inanın ve programdaki rolünüzü aksatmadan yerine getirin.

12. Model olun

Öğrenciler öğretmenleri model alırlar. Kendisi zaman zaman da olsa şiddete başvuran, gücünü ve otoritesini kötü kullanan bir öğretmen şiddetin kabul edilebilir bir olgu olduğu mesajını verir.

13. Akademik başarıyı arttırın

Araştırmalar şiddet ve zorbalık yapan öğrencilerin genellikle okul başarıları düşük öğrenciler arasında daha yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle öğretmenler zorbalık yapan ve şiddet uygulayan öğrencilerine özel akademik ilgi göstererek başarılarını arttırmalıdır.

14. Karakter gelişimine önem verin

Öğretmenler öğrencilerin kendine güven, özsaygı ve sosyal becerilerini geliştirmelerine yardım etmelidir.

15. Şiddete karşı uyanık olun

Şiddet ihtimaline karşı her zaman tetikte olmalısınız.

16. Şiddeti ciddiye alın

Şiddet olayına tanık olduğunuzda ya da öğrenciler tarafından size bir şiddet olayı iletildiğinde bunu ciddiye alın ve gereğini yapın.

17. Riskli mekânları kontrol edin

Özellikle nöbetçi olduğunuzda şiddet olayı meydana gelme riski taşıyan mekânları kontrol edin. Her okulun riskli yerleri farklı olmakla beraber, özellikle kuytu yerler, okul bahçesi, oyun alanı, tuvaletler ve dar koridorları gözetim altında bulundurun.

18. Riskli zamanlarda daha dikkatli olun

Öğlen arası boşluklarda okulun, teneffüs saatlerinde ise sınıfların daha riskli olabileceğini düşünerek gerekli tedbirleri alın.

19. Cezadan daha çok ödüle yer verin

20. Rekabetçi eğitim kadar işbirlikçi öğrenmeye de önem verin

21. Sınıf yönetiminde öğrencilerinizle işbirliği yapın

22. Öğrencilerinizin sosyal ve arkadaşlık becerilerini geliştirmelerine yardım edin:

23. Şikayetleri ciddiye alın

Öğrenci ya da velilerden zorbalık ya da şiddet konusunda şikayetler geldiğinde, dikkatlice dinleyin, işi ciddiye alın ve gerekenleri ihmal etmeyin. Ayrıca bu öğrenci ve velileri yapılanlar konusunda bilgilendirin.

24. Değerlendirme yapın

Şiddet konusunda yapılan çalışmaların etkililiğini konunun muhatapları ile değerlendirin.

25. Şiddete karışanlar ile tanıklık edenlere zaman geçirmeden yardım sunun

26. Şiddete karışan çocukların ailelerini mutlaka bilgilendirin ve sorunu çözmek için onları da sürecin içine katın

27. Öğrencileri şiddet ve zorbalık konusunda bilgilendirin

28. Sorunları görmezlikten gelmeyin

Zorbalık sorunu geçmişte kaldı gibi sözler söyleyerek okulu temize çıkarmaya çalışmayın. Tam tersine okulun şiddet karşıtı politikalarını ve etkinliklerini anlatarak velilerle işbirliği yapın.

29. Zorbalık olaylarına duyarlı olun

Bazı öğretmenler benim sınıfımda ve bizim okulda şiddet yok demektedir. Gerçeği örtme eğiliminde olan bir öğretmen, ya sorunu göremiyor ya da bilinçli olarak görülmesini engellemektedir. Ortada bir sorun yoksa çözüm aramaya da gerek kalmaz!

30. Öğrencilerinizi tanıyın

Hem siz öğrencilerinizi hem de öğrencilerinizin birbirlerini tanımaları için küçük anketler uygulayın. Birbirlerinin ilgilerini, hobilerini ve koşullarını öğrenen öğrencilerin birbirlerini anlamaları kolaylaşabilir.

31. Öğrencilerin birbirleri hakkında olumlu şeyler yazmalarına dayalı egzersizler yapın. Bu tür etkinliklerin öğrencilerin özsaygılarını yükseltme potansiyeli vardır.

32. Velileri tanıyın ve onlarla işbirliği yapın

33. Zorbalığı teşvik edici davranışlardan kaçının

Öğretmenler istemeden de olsa iki şekilde zorbalığa katkıda bulunabilirler: Birincisi, güç ve statünün denetim için meşru mekanizmalar olduğu mesajını vererek gücün kötü kullanımı için örnek oluşturabilirler. İkincisi, öğrencilerin mağdur olduklarında yardım almalarını güçleştirebilirler. Oysa mağdurlar güç durumda kaldıklarında kendilerine yardım edecek, sorunlarını ciddiye alacak ve güvenecekleri öğretmenleri olmasını isterler. Ancak şiddete uğradığında bu durumu öğretmenine anlatan bir çocuk, öğretmeni tarafından kendisine “ispiyoncu” ya da “muhallebi çocuğu” muamelesi yapılırsa bir daha kolay kolay yardım isteyemez. Ayrıca bu tür öğretmen davranışları zorbaları ve şiddet yanlılarını cesaretlendirir.

34. Önyargılardan uzak olun

Okulda popüler olan veya öğretmenlerin gözdesi olan öğrencilerin yaptığı zorbalıklar öğretmenler tarafından göz ardı edilebilir ya da iddialara inandırıcı bulunmayabilir. Buna karşın öğretmenleri kızdıran, tahrik eden, sinirlendiren öğrenciler zorbalığa uğradığında, öğretmen önyargıları nedeniyle buna inanmayabilirler.

35. Doğrudan gözlenemeyen zorbalığa dikkat edin

Zorbalık ve şiddetin dışarıdan kolayca görülebilecek türleri olduğu gibi kolayca görülmeyen türlerinin de olduğu unutulmamalıdır. Örneğin fiziksel olarak diğer

öğrencilere şiddet uygulanması kolayca görülebilirken, aşağılama, küçük düşürme, dışlama ve yalnızlaştırma gibi zorbalık türleri bu kadar kolay gözlenmeyebilir. Ayrıca bazı zorbaların yaptıkları zorbalıkları ustaca gizleme konusunda oldukça becerili oldukları unutulmamalıdır. Bu nedenle öğretmenlerin kolayca gözlenemeyen ancak mağdurları rahatsız eden durumlara da dikkat etmeleri, bu nedenle de gözlem becerilerini geliştirmeleri gerekir.

36. Şaka ile zorbalık arasındaki farkı ayırt edin

Bazı zorba öğrenciler diğer öğrencilerle alay edip dalga geçmekte ve “şaka yaptım” demektedirler. Burada kritik nokta kendisine şaka yapılan öğrencinin bu durumdan rahatsız olup olmamasıdır. Eğer kendisine şaka yapılan kişi bu durumdan rahatsız oluyor ve bunu önleyemiyorsa, şaka yapanın niyeti ne olursa olsun yapılan şey zorbalıktır. Öğretmenin bu durumu öğrencilerine açıkça belirtmesi ve şaka niyetiyle bile yapılıyor olsa, başkalarını rahatsız eden her türlü söz ve davranışın kabul edilemez olduğunun altını çizmesi gerekir.

37. Zorbalık karşıtı poster yarışması düzenleyin

Öğrencilerin zorbalığa karşı duyarlılıklarını artırmanın en etkili yöntemlerinden biri budur. Mesajı en etkili veren posterini ödüllendirin.

38. Öğrencilerinizi şiddete uğradıklarında ne yapmaları gerektiği konusunda bilgilendirin

Bazı öğrenciler akranları tarafından şiddete uğradıklarında bazen korktuklarından bir şey yapmamakta, bu durumu kimseye anlatmamaktadırlar. Bazen de gerçekten ne yapmaları gerektiğini ve kimden yardım alabileceklerini bilmemektedirler. Öğretmenlerin bu öğrencileri bilgilendirmeleri gerekir.

39. Alt sınıflardaki öğrencileri üst sınıflardaki öğrencilerden koruyun

Zorbalığın genelde büyük sınıflardaki öğrenciler tarafından daha küçük sınıflardaki öğrencilere uygulandığı gözlenmektedir. Öğretmenlerin bu duruma dikkat etmeleri gerekir.

40. Pasif izleyicileri uyarın

Zorbalık ve şiddet olayları meydana geldiğinde bazı öğrencilerin mağduru korumak amacıyla müdahale etmeyip sessiz kaldıkları bilinmektedir. Oysa okulda şiddet ve zorbalık olaylarıyla mücadele etmek herkesin görevidir ve öğrencilere de düşen sorumluluklar vardır. Bu nedenle öğretmenlerin pasif kalmayı tercih eden

öğrencileri de uyardıkları ve şiddete tanıklık ettiklerinde zorbaya dur demeleri, mağduru korumaya çalışmaları, en azından bir yetişkine haber vermeleri gerektiğini belirtin.

41. Müdahale edin

Şiddet olaylarına tanık olduğunuzda “bırakalım öğrenciler kendi sorunlarını kendileri çözsünler” demek sadece zorbaya yarar. Şiddete tanıklık eden bir öğretmenin ilk müdahaleden sonra hemen duruma el koyması ve bu öğrenciyi okul psikolojik danışmanına yönlendirmesi gerekir. Böylece zorba öğrenciyi yaptığı zorbalığın yanına kâr kalmadığı bildirilmiş, bu okulda şiddete tolerans gösterilmediği mesajı verilmiş olur.

42. Velilerle çocukları hakkında görüşün

Velileri okula davet ederek çocuklarının gelişimi veya varsa çocuklarına ilişkin kaygıları hakkında görüşün. Başarı kazanan öğrencilerin velilerine de tebrik mesajları gönderin.

43. Çatışma çözme ve öfke kontrolü becerilerinizi geliştirin ve bunları öğrencilerinize öğretin

Öğrencilerinizin bu becerileri günlük yaşamlarında kullanabilmelerine yardım edin. Dersinizin konusu ne olursa olsun bu becerileri öğrencilerinizle tartışabilirsiniz.

44. Öğrencilerinize, şiddet ve şiddetin nasıl önlenebileceğine ilişkin önerilerini sorun

45. Öğrencilerinizi şiddet veya suç konusunda bildiklerini anlatmaları için cesaretlendirin

46. Öğrencilerinizde farklılıklara tolerans kültürü geliştirin

47. Öğrencilerinizin sosyal becerilerini geliştirin

Bu çerçevede başkalarına karşı nazik davranmayı, farklı görüşlere saygı duymayı, başkalarını takdir etmeyi, vb. öğretebilirsiniz.

48. Şiddete uğrayan ve zarar gören öğrencilerinizi dikkatle dinleyin

49. Şiddeti önlemek amacıyla gerçekleştirdiğiniz uygulamaların etkililiğini düzenli olarak değerlendirin

50. Şiddet mağdurlarına danışmanlık hizmeti veren meslektaşlarınızın da zaman zaman yardım ve desteğe ihtiyacı olabileceğini aklınızda bulundurun

ŞİDDETE BAŞVURAN ÇETELERLE MÜCADELE ETME

Şiddet çeteleri, şiddet uygulayan ve birbirlerini destekleyen bir grup üyelerinin oluşturduğu bir birliktir. Çete üyeleri zamanla kendi aralarında şiddeti adeta besleyen bir grup kimliği geliştirirler. Bu nedenle şiddet çetelerini dağıtmanın en etkili yollarından biri, çeteyi oluşturan bireyler arasında var olan grup kimliğini dağıtmaktır. Bunu yapabilmek için başlangıçta çete grubunu oluşturan kişilerle teke tek görüşmek gerekir. Elliott (2001) şiddet çeteleriyle mücadele ederken aşağıda yer alan önerilerin etkili olduğunu belirtmektedir:

1. Kurban veya kurbanlarla ayrı ayrı görüşün ve olayı kendi ifadeleriyle yazılı olarak anlatmalarını isteyin.
2. Her bir çete üyesiyle ayrı ayrı görüşün ve neler olduğunu yazmalarını isteyin.
3. Ayrı ayrı görüştüğünüz her bir çete üyesi ile beklentileriniz konusunda mutabık kalın; okulun belirlediği davranış kurallarını nasıl ihlal ettiğini ele alın ve tartışın.
4. Bu işlemlerden sonra çete üyeleriyle grup olarak toplanın. Bu toplantıda teke tek görüşmenizin her bir aşamasında neler yaşandığını ve her bir çete üyesinin neler anlattığını net bir biçimde diğer üyelerin de öğrenmesini sağlayın. Herkesin ne anlattığını tüm grubun öğrenmesi, “ben öğretmeni kandırdım” biçiminde sonradan yapılabilecek açıklamaların önüne geçmeyi sağlar.
5. Onları “buradan ayrıldıktan sonra ne yapacaksınız?” Sorusunu yönelterek gruplarıyla yüzleşmeye hazırlayın.
6. Çete üyeleriyle yaptığını görüşmede verdiğiniz karara bağlı olarak çete üyelerini disiplin kuruluna verip vermemeye karar verin.
7. Karar ne olursa olsun, tüm öğrencilere zorbalığı sessizce izlemenin kabul edilebilir bir davranış olmadığını ve bundan sonra yaşanacak her hangi bir zorbalık eyleminden herkesin sorumlu olduğunun altını çizin.
8. Şiddet eylemine karışan tüm öğrencilerin aileleriyle görüşün ve yazılı ifadelerini aileleriyle paylaşın.
9. Şiddet konusunda yaşanan olaylardan sonra yazılı ifadelerin ve verilen yaptırımların da içinde yer aldığı bir kayıt sistemi oluşturun.

- 10.** Öğrencilere kendilerini zorbalardan nasıl koruyabilecekleri konusunda etkili stratejiler öğretin.
- 11.** Düzmece gerekçe ve bahaneleri kabul etmeyin. Örneğin,
- “Kaza ile olduysa neden mağdura yardım etmedin veya yardım çağırmadın?”
 - “Şaka ise neden başkaları bu yaptığına/söylediğine gülmedi?”
- 12.** Yaralanan öğrencileriniz olursa fotoğrafını çekin.
- 13.** Çete üyelerinin fotoğrafını çekin. Eğer dışarıdan bir kişi çeteye katılmışsa sizin fotoğraf çektiğinizi görünce büyük bir olasılıkla oradan kaçıp uzaklaşacaktır.
- 14.** Ciddi bir yaralanma söz konusu olduğunda polisi bilgilendirin.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Andreou, E. (2001). Bully/victim problems and their association with coping behaviour in conflictual peer interactions among school-age children. *Educational Psychology*, 21 (1), 59-67.
- Banks, R. (1997). *Bullying in Schools*. ERIC Digest [Online]. Available: <http://npin.org/library/pre1998/n00416/n00416.html>
- Bentley, K. M. & Li, A. K. F. (1995). Bully and victim problems in elementary schools and students' beliefs about aggression. *Canadian Journal of School Psychology*, 11, 153-165.
- Fitzgerald, D. (1999). *Bullying in our schools - Understanding and tackling the problem- A guide for schools*. Dublin: Blackhall Publishing.
- Genta, M. L., Menesini, E., Fonzi, A., Costabile, A., & Smith, P. K. (1996). Bullies and victims in schools in central and Southern Italy. *European Journal of Psychology*, 11, 97-110.
- Hoover, J., Oliver, R., Hazler, R.J. (1992). Bullying perceptions of adolescent victims in the Midwestern USA. *School Psychology International*, 13(1), 5-16
- Kalliotis, P. (2000). Bullying as a special case of aggression—Procedures for cross-cultural assessment. *School Psychology International*, 21 (1), 47-64.
- Ma, X., Stewin, L.L., Mah, D.L.(2001). Bullying in school: nature, effects and remedies. *Research Papers in Education*, 16, (3) 247 – 270.
- Nansel, T. (2001). School kids cite widespread bullying. *Science News*, 159 (18), 280-280.

- Olweus, D. (1993). ***Bullying at school: What we know and what we can do.*** Oxford and Cambridge, MA: Blackwell Publishers.
- Pateraki, L. (2001). Bullying among primary school children in Athens, Greece. ***Educational Psychology***, 21(2), 167-176.
- Perry, B. (2001). School Violence. ***Scholastic Scope***, 49, 15, 20-21.
- Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: Tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. ***Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri / Educational Sciences: Theory & Practice***, 2(2), 531-562.
- Pişkin, M. (2003). Okullarımızda Yaygın Bir Sorun: Akran Zorbalığı. ***Yedinci Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi***. İnönü Üniversitesi. Malatya: 11-13 Haziran 2003.
- Pişkin, M. ve Ayas, T. (2005). Lise Öğrencileri Arasında Yaşanan Akran Zorbalığı Olgusunun Okul Türü Bakımından Karşılaştırılması. ***VIII. Ulusal Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Kongresi'nde sunulan bildiri***. İstanbul: Marmara Üniversitesi 21-23 Eylül 2005.
- Schuster, B. (1996). Rejection, Exclusion, and Harassment at Work and in Schools: An Integration of Results from Research on Mobbing, Bullying, and Peer Rejection. ***European Psychologist***, 1(4), 293–317.
- Slee, P.T., Rigby, K. (1993). Australian school children's self-appraisal of interpersonal relations: the bullying experience. ***Child Psychiatry and Human Development***, 23, 272-283.

Stephenson, P., & Smith, D. (1989). Bullying in the junior school. In: D. P. Tattum & D. A. Lane. (Eds) ***Bullying in Schools*** (pp. 45–57). London: Trentham Books.

Tomas de Almeida, A. M. (1999). Portugal. In P. K. Smith, Y. Morita, J. Junger-Tas, D. Olweus, R. Catalano & P. Slee (Eds.), ***The nature of school bullying: A cross-national perspective*** (pp. 174-186). London and New York: Routledge.